

12-19. ЈУЛ ЛЕТЊА УМЕТНИЧКА ШКОЛА У ЛЕСКОВЦУ

**ГРАД: БУДУЋНОСТ ТРАДИЦИЈЕ /
ТРАДИЦИЈА БУДУЋНОСТИ**

Летња школа Универзитета уметности је интердисциплинарни истраживачки пројекат везан за поједине градове у Србији, а отворена је за студенте домаће и иностране студенте уметности. Ове године Летња уметничка школа организује се 18. пут, а град у фокусу је Лесковац.

**Урбани
идентитети –
савремене
интерпретације**

**Нова прошлост
– *genius loci*
Вучје**

**Градска песма
међуратног
Лесковца –
ново читање**

**Лесковац –
сећања која
отварају
хоризонте
будућности**

**УНИВЕРЗИТЕТ
УМЕТНОСТИ У
БЕОГРАДУ**

Косанчићев венац 29
11000 Београд

lus@arts.bg.ac.rs

www.arts.bg.ac.rs

Град Лесковац, један од првих и најважнијих центара индустријске револуције у Србији – некада познат као *Мали Манчестер*, биће инспирација за полазнике из најширег спектра уметничких дисциплина. Свеколико урбано наслеђе које је из различитих историјских разлога данас угрожено служи као полазиште за савремена читања. Уметничке интерпретације, надамо се, могу допринети подизању свести о важности тог наслеђа и бити подстицај за будући развој.

Програм Летње уметничке школе у Лесковцу чине четири уметничке радионице:

Урбани идентитети – савремене интерпретације

Биљана Бранковић, Факултет примењених уметности

Радионица испитује урбани идентитет Лесковца – почев од историје, наслеђа и градских прича, преко личног искуства и доживљаја града, студенти истражују карактер и особености ове градске средине. Уз теоријско и менторско вођење и упознавање студената са савременим тенденцијама интердисциплинарног деловања у урбаном простору, учесници ће препознавати и мапирати кључне елементе урбаног идентитета, колективног сећања, проблема и потенцијала живота у јавном простору и идентификовати их кроз дијаграме, видео и аудио записе, документарни материјал.

Циљ истраживања представља одабир једног препознатог потенцијала и формирање личне реакције и предлога ауторске интервенције у конкретном јавном простору. Предложене интервенције могу варирати од просторно–амбијенталних до концептуалних уметничких реакција. Медији изражавања такође могу бити разнолики – од макета и прототипа у размери, преко фотомонтажа све до кратких филмова и дешавања у простору. Исход процеса препознавања проблема и потенцијала, као и осмишљавања сопствених предлога јесте разумевање савремених тенденција у урбаном развоју, начина на који се они рефлектују на дизајн као и начина на који просторно - уметничким интервенцијама иницирамо промене у урбаном простору.

Циљ: Осмислити просторно–уметничку интервенцију у конкретном јавном простору Лесковца.

Полазници: студенти дизајна ентеријера, архитектуре, пејзажне архитектуре, сценографије, ликовних уметности и дизајна

Нова прошлост – *genius loci* Вучје

Светлана Волиц, Факултет ликовних уметности

За сцену и главног партнера радионице визуелних уметности одабрано је насељено место **Вучје** које припада општини Лесковац и налази се 17 км од града Лесковца. Центар варошице Вучје препознатљив је по низу објеката који су до краја Другог светског рата припадали текстилном индустријалцу Лазару Теокаревићу, а изведени су по

замислима руског архитекте Григорија Самојлова. То су погони „Индустије вунених тканина Лазар М. Теокаревић“ фабрике која је почела са радом 1936. године; управна зграда; породична вила; разрушена вила у алпском стилу; зграда Колонија; спратни ресторан и десетак других објеката. Након Другог светског рата фабрички погон Лазара Теокаревића трансформисан је у чувену фабрику штофова „Вучје“. На овим просторима деловао је и вучјански колектив "Поречје", некада најуспешнији пољопривредни комбинат на југу Србије. Запуштени, напуштени или девастирани простори сведоче о раскошној прошлости и развијеном индустријском периоду, али и о заборава и пропадању културне баштине овог краја. „Варошица са 2.800 становника некада је имала већи број запослених у седам фабрика, него број становника, а данас је то место са аветињским фабрикама и димњацима без дима.

Неколико километара изнад Вучја на реци Вучјанки налази се Хидроелектрана Вучје, друга по старости у Србији, која је почела са радом 1903. године и још увек је у функцији. Подигнута је новцем 168 акционара „Лесковачког електричног друштва“, а за њену изградњу заслужан је физичар проф. Ђорђе Станојевић („човек који је осветлио Србију“). Од Вучја до Лесковца изграђен је и први далековод у Краљевини Србији, чиме су мала варошица Вучје и Лесковац са фабрикама онога времена добили струју. Хидроелектрана је увршћена у програм „Milestone“, као објекат и проналазак од општег значаја за развој и историју електротехнике у свету. Недалеко од Вучја, на врху стеновитог гребена планине Кукавице налазе се и остаци Скобаљић града. Град захвата површину од 2 хектара, састоји се од горњег, доњег града и подграђа. Најстарији трагови потичу из енеолита – бакарног доба, а утврђење је због стратешки важног положаја коришћено и током више фаза бронзаног доба. Према археолошким налазима, тврђава је коришћена и у римском, а касније и у периоду од 10. до 13. века. Најмлађе утврђење, чији се остаци зидова бедема и кула још увек виде потиче из 15. века.

Различити простори Вучја, са својом комплексном историјом, места која истовремено припадају и прошлости и садашњости, реалном и имагинарном, својеврсни су позив на уметничко истраживање и креативну реакцију – сусрет са духовним пејзажима учесника радионице. Тај дијалог између унутрашњих и спољашњих простора може резултирати занимљивим остварењима у медију фотографије, видеа, дигиталне графике, просторне инсталације, перформанса итд. Наведена „места сећања“ ће учесницима радионице пружити могућност за савремено читање културне баштине, интеракцију са простором и можда исписивање нове прошлости овог дела општине Лесковац.

Циљ: Искуство рада са специфичним простором или „духом места“, креативни дијалог са видљивим и невидљивим премисама простора, реанимација простора, указивање на потребу ревитализације и реактивације углавном девастираних објеката и њиховог огромног потенцијала за развој културног туризма и креативне индустрије као покретача локалног економског развоја.

Полазници: студенти ликовних уметности, сликарства, скулптуре, нових медија, фотографије, филма, сценографије, извођачких уметности

Градска песма међуратног Лесковца – ново читање

Бранка Поповић, Факултет музичке уметности

Полазници музичке радионице бавиће се истраживањем карактеристика традиционалног музичког израза лесковачког краја, као и његовим могућим трансформацијама у савременији звук, очувањем традиције, али и сагледавањем начина на који би она могла да допринесе даљем уметничком развоју. Рад ће бити заснован на *Лесковачкој песмарици* коју је објавио Лесковачки културни центар, а у којој су сакупљене песме настале као обраде записа које је у овом крају забележио етномузиколог Миодраг Васиљевић. Студенти ће током Летње школе радити на даљим обрадама изабраних напева из *Песмарице* и на новим композицијама такође базираним на овим песмама, у аранжману за дечји хор. Истраживаће се принцип варијантности, доминантан у фолклорној музици, могућности различите хармонизације истог напева, као и звучни потенцијал и богатство текстура које нуди специфичан медиј дечјег хора, што ће као резултат дати неколико нових музичких ткања, обојених локалним музичким колоритом лесковачког краја познатог, понајвише, по текстилној индустрији.

Циљ: Упознавање са локалном музичком традицијом, употреба традиционалне музике и њених принципа приликом стварања новог музичког израза, стварање нових композиција и аранжмана, истраживање медија дечјег хора.

Полазници: студенти музичких академија који су током свог школовања похађали предмет оркестрација или аранжирање

Лесковац – сећања која отварају хоризонте будућности

Милена Драгићевић Шешић и Јована Караулић, Факултет драмских уметности

Замисао радионице је успостављање нове културе сећања града Лесковца, са посебним фокусом на период од његове интеграције у српску државу 1878. до почетка Другог светског рата. Кључна питања на које ће радионица покушати да да одговор односе се на анализу процеса обликовања културног живота у граду у наведеном периоду, на интерпретацију преплета различитих идентитета, уочавајући кључне актере уметничког и интелектуалног живота (носиоце промена), те постављајући себи задатак да се нађу методи како данас учинити то наслеђе и сећање на њега живим и делатним, а све у циљу интегралног развоја одрживог града, оног у ком су подједнако важни и материјално и нематеријално наслеђе и институционална и независна сцена. У оквиру радионичарског процеса биће разматране теме међу којима су: *Културолошко значење града – идентитет града и његова симболична вредност (природно и културно наслеђе – материјално и нематеријално, као средство развоја); Стратегије градског развоја и стратегије културног развоја; Културна писменост и читање града (разумевање значења градских структура, градских икона и градских елемената – symbol bearers); Култура као фактор у стварању идентитета града; Политике сећања и развој идентитета града; Улога усмених историја и личних сећања у очувању*

аутентичности урбаних целина; родна историја – место женске историје у праксама сећања; партиципативне уметничке праксе у јавним просторима – као одговори на могућа питања из радионица, итд.

Учешћем у радионици, полазници ће добити прилику за стварањем сопственог наратива, док су могући пожељни конкретни резултати тимског рада након истраживачких процеса: изложба алтернативних слика града, изложба под (радним) насловом „Мој град у породичним фотографијама“, *oral history* - документарни филм, радиофонско дело у сарадњи са локалном радио станицом итд. У току процеса посебно ће се подстицати пројектне замисли које заступају партиципативне праксе и учешће локалне заједнице у њиховој реализацији.

Циљ: Анализа културног капитала града Лесковца у циљу успостављања нове културе сећања на значајне моменте преобликовања идентитета града, а посебно на период његовог индустријског успона између два светска рата. Кроз партнерства са локалним културним и медијским организацијама, као и групом младих стваралаца из Лесковца, учинити да пројекти које покрене школа наставе да живе и након ње.

Полазници: суденти продукције, менаџмента у култури, драматургије, режије, камере, фотографије

ПРИЛОГ ПРОЈЕКТУ ЛЕТЊЕ УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ

Лесковац је административни центар Јабланичког округа, налази се у Лесковачкој котлини, познатој по српском петоречју.

Вероватно најзначајнији локалитет у широј околини Лесковца представља **Царичин град** који се налази на тентативној листи за упис у Унесков регистар светске баштине. То је јединствени сачувани пример византијског урбанизма подигнут на месту где се, према изворима, родио цар Јустинијан. Само налазиште простире се на платоу од 42,000 м². Град је окружен бедемима и дели се на епископски, средњи и јужни део града. Насеље је било у вези са епископским делом - акропољем (утврђени део града). Ту се налазе епископска црква са крстионицом (баптистеријом) и епископска палата. Епископска црква је тробродна и дуга је око 70 м. У њеном западном делу налази се базен-цистерна уклесана у камену, повезан са главним водоводом који је пролазио са Петрове горе, удаљене од Царичиног Града око 16 км. Епископску палату и базилику одваја улица са тремовима, која води према источној градској капији и пресеца форум који је кружног облика. У североточном, епископском делу града налази се базилика са криптом (гробницом). Улица која од форума води на југ оивичена је зградама за становање. У јужном делу града откривена је базилика са трансепторн. Под ове грађевине украшен је мозаиком у девет нијанси боја, а један од капитела стуба носи монограм Јустинијана I. Ван бедема, у овом делу града, налазе се терме (купатила) повезане са градом преко источне капије у доњем делу града. Улице и трг били су поплочани великим блоковима обрађеног камена, а са стране су имали тремове које су држали стубови. Испод откопаних

улица, као и поред неких грађевина, налазе се остаци канализације. Царичин Град је у шестом веку био административно-управни и црквени центар византијске области на Балкану.

Скобаљић град се налази на врху стеновитог гребена планине Кукавице на левој обали кањона реке Вучјанке, 18 км од Лесковца. За културно добро проглашен је 1986. године. Град се састоји од Горњег, Доњег града и подграђа које се простире на источној страни. Захвата површину од 2 хектара. Најмоћнији бедеми се налазе на западу, а на северу се налази одбрамбени ров. Горњи Град је квадратног облика са око 400 квадрата површине у њему је сачуван моћан културни слој. Две куле су дијагонално постављене. Мања кула се налази поред капије која води у Доњи град а већа - Донжон кула се налази у северозападном делу и њени зидови су очувани до висине приземља. Слој је датован републиканским денаром из 100. године п.н.е. То су остаци тврђаве из предримског времена. Млађа фаза утврђења потиче из рановизантијског времена из шестог века. Сачувани су делови бедема грађени од камена и малтера. Овај бедем је оштећен - пресечен бедемом с краја XIV и прве половине XV века. Доњи Град са подграђем величине 1400 квадрата се простире источно од Горњег Града и прати конфигурацију терена.

Поред етно-археолошког парка на **Хисару**, месту где је сачувана још једна средњовековна урбана агломерација у самом граду постоје и две цркве, од којих је нарочито значајна Црква „Оцаклија“ подигнута 1803. године. У близини се налази и комплекс Јашуњских манастира: мушки св. Јована Крститеља који је подигао 1517. године „господин Андроник Кантакузен са браћом“, а више њега женски манастир св. Богородице, то јест Ваведења, који је дигла монахиња Ксенија са монахињама Теофом (Теофаном). Ктиторке су насликане у цркви као монахиње и жене у годинама. Натписи око њихових ликова су сасвим кратки, само помени њихових имена, осим што се уз Ксенијино име додаје „ктиторица светаго сего храма“.

У урбано наслеђе града Лесковца спадају примери градских кућа такозване „балканске архитектуре“ - **Кућа Боре Димитријевића – Пиксле** (једносратна зграда у балканском стилу подигнута је у XIX веку. Фасада према улици је са два еркера на конзолама, а према дворишту са затвореном дивананом испред које се налази улаз. У приземном делу, поред предсобља има две собе и подрум. Диванана на спрату је неколико степеница уздигнута од пода ходника. Спрат има три веће и једну мању собу. Кров је интересантан са таласастом стрехом) и **Шоп Ђокићева кућа** (стара 120 година, једносратна зграда са тремом изнад улаза који се налази изнад диванхане. Приземље зграде је скоро без отвора чију половину простора захвата подрум. Спрат ове куће био је добро уређен са таваницом у дуборезу у највећој соби).

Поред објеката индустрије (Лесковац је својевремено називан „српским Манчестером) **Хидроелектрана Вучје** спада у важне објекте. То је деривациони тип електране са водозахватом, водоводном комором, деривационим каналом и цевоводом. Градња електране је почела конструисањем канала 1902-1903. године, који воду доводи изнад електране. Он сам по себи представља куриозитет. Дужине је око 1000 метара, са просечном ширином и дубином 1 метар. Са једне стране је уклесан у стену, а са друге је сазидан потпорни зид. Природна лепота изградњом канала није нарушена, шта више са

његових обода пружа се прелеп поглед на водопаде, камене литице и на кањон реке Вучјанке. Већина осталих делова комплекса електране је саграђена током 1903. године. Најстарији далековод у Србији дужине 17 километара је повезивао хидроелектрану и град Лесковац, са којим су власници електране имали уговор о осветљавању. У години у којој је Хенри Форд основао своју фабрику аутомобила, браћа Рајт остварила први успешан лет у историји човечанства и када се електрична енергија сматрала релативно новим феноменом, кроз бакарне проводнике далековода Вучје-Лесковац 24. децембра 1903. године потекла је прва електрична струја.

Ово је, наравно, само део свеколиког непроцењивог наслеђа лесковачког краја које ће у контексту Летње уметничке школе послужити као поље истраживања и креативне надградње.